

ਭਾਗ 8

ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਦੀਰਘ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚੋਂ—‘ਜੀਵਨ’ ਅਤੇ ‘ਮੌਤ’ ਦੀ ਬਾਬਤ ਭੀ ਵਡਾ ‘ਭਰਮ’ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

‘ਜੀਵਨ’ — ‘ਹਰਕਤ’ ਹੈ।

‘ਮੌਤ’ — ਸਥਿਰਤਾ ਹੈ।

ਜਦ ਤਾਂਈ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਹਰਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ—ਤਦ ਤਾਂਈ ਅਸੀਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ‘ਜੀਉਂਦਾ’ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਜਦ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹਰਕਤ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ‘ਮੌਤ’ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਮਨ, ਬੁਧੀ, ਚਿਤ, ਅੰਤਿਮਕਰਨ ਵਿਚ ਇਸੇ ਸਬੂਲ ਰੂਪ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ‘ਸਰੀਰ’ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਅਥਵਾ ਗਿਆਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ‘ਜੀਵਨ’ ਤੇ ‘ਮੌਤ’ ਲਫਜ਼ਾਂ ਨੂੰ, ਸਰੀਰਕ ‘ਹਰਕਤ ਦੀ ਹੋਂਦ’ ਅਤੇ ‘ਅਣਹੋਂਦ’ ਤਾਂਈ ਸੀਮਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ‘ਸਰੀਰ’ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਪੰਜ-ਤਤਾਂ—‘ਅੱਗ’, ‘ਪਾਣੀ’, ‘ਵਾਯੂ’, ‘ਧਰਤੀ’, ਅਤੇ ‘ਅਕਾਸ਼’ ਦੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਤਤਾਂ ਦਾ, ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ, ਰੰਗਾਂ, ਰੂਪਾਂ, ਰੇਖਾਂ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਿਕਦਾਰ ਦੇ ਮਿਲਗੋਭੇ, ਇਕੱਠੇ, ਜੋੜ ਅਥਵਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਜਦ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ‘ਜੋੜ’ ਸਰੂਪੀ ਆਤਮਿਕ ‘ਤਤ’ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ‘ਸਰੀਰਕ ਤਤ’ ਭੀ ਖੋਰ੍ਹ-ਖੋਰ੍ਹ ਹੋ ਕੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਮੁਢਲੇ ਤਤਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਸਮਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਪੰਚ ਤਤੁ ਕਰਿ ਤੁਧੁ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਸਾਜੀ

ਕੋਈ ਛੇਵਾ ਕਰਿਉ ਜੇ ਕਿਛੁ ਕੀਤਾ ਹੋਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ—736)

ਸੰਜੋਗੁ ਵਿਜੋਗੁ ਧੁਰਹੁ ਹੀ ਹੁਆ ॥

ਪੰਚ ਧਾਤੁ ਕਰਿ ਪੁਤਲਾ ਕੀਆ ॥

ਸਾਹੇ ਕੈ ਫੁਰਮਾਇਅਝੈ ਜੀ

ਦੇਹੀ ਵਿਚਿ ਜੀਉ ਆਇ ਪਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ—1007)

ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਰੀ ਬਨਸਪਤੀ ਭੀ ਇਹਨਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ‘ਤਤਾਂ’ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਯਾ ਇਕੱਠੇ ਤੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ। ਜਦ ਲਕੜ ਨੂੰ ਜਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚਲੇ ‘ਤਤ’—ਕਾਰਬਨ (carbon), ਹਾਈਡਰੋਜਨ (hydrogen) ਅਤੇ ਆਕਸੀਜਨ (oxygen), ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਤਤਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਭੀ ‘ਹਸਤੀ’ ਯਾ ‘ਸਰੀਰ’ ਦਾ ‘ਅੰਤ’ ਯਾ ‘ਮੌਤ’ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ—ਬਲਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ‘ਜੁੜ’ ਅਥਵਾ ‘ਅੰਗ’ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ‘ਪਿਤਰੀ-ਤਤਾਂ’ ਵਿਚ ਮੁੜ ਜਾ ਸਮਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ‘ਤਤਾਂ’—ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ‘ਕਵਾਓ’ ਦੁਆਰਾ ਰਚੀ ਗਈ ‘ਕੁਦਰਤ’ ਦੇ ਸ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਅਨਿਖੜਵੇਂ ‘ਅੰਗ’ ਹਨ—ਜੋ ਇਲਾਹੀ ‘ਰਕਮ’ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ‘ਸਰੀਰਾਂ’ ਯਾ ਹਸਤੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਲਈ ‘ਸਰੀਰ’ ਦੇ ‘ਹਰਕਤ-ਹੀਣ’ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਤਤਾਂ ਦੇ ‘ਖੋਰ੍ਹ-ਖੋਰ੍ਹ’ ਹੋਣ ਨੂੰ ‘ਮੌਤ’ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਸਾਡਾ ਮਾਨਸਿਕ --

ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵਾ ਹੈ।

ਦੇਹੀ ਮਾਟੀ ਬੋਲੈ ਪਉਣੁ ॥

ਬੁਝ ਰੇ ਗਿਆਨੀ ਮੁਆ ਹੋ ਕਉਣੁ ॥.....

ਹਉ ਨ ਮੁਆ ਮੇਰੀ ਮੁਈ ਬਲਾਇ ॥

ਓਹੁ ਨ ਮੁਆ ਜੋ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਦਿਖਾਇਆ ॥

ਮਰਤਾ ਜਾਤਾ ਨਦਰਿ ਨ ਆਇਆ ॥

(ਪੰਨਾ—152)

ਦੇਹੀ ਅੰਦਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਵਾਸੀ ॥ ਆਪੋ ਕਰਤਾ ਹੈ ਅਭਿਨਾਸੀ ॥

ਨਾ ਜੀਉ ਮਰੈ ਨ ਮਾਰਿਆ ਜਾਈ

ਕਰਿ ਦੇਖੈ ਸਬਦਿ ਰਜਾਈ ਰੇ ॥

(ਪੰਨਾ—1026)

ਸਾਧੋ ਇਹੁ ਤਨੁ ਮਿਥਿਆ ਜਾਨਉ ॥

ਯਾ ਭੀਤਰਿ ਜੋ ਰਾਮ ਬਸਤੁ ਹੈ ਸਾਚੇ ਤਾਹਿ ਪਛਾਨੋ ॥ (ਪੰਨਾ—1186)

ਨਾ ਕਛੁ ਆਇਥੋ ਨਾ ਕਛੁ ਜਾਇਥੋ ਰਾਮ ਕੀ ਦੁਹਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ—695)

ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਿਰਫ ਉਸ ਦੇ ਅਸਥੂਲ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹਰਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ, 'ਜੀਵਨ ਰੋਂ' ਅਥਵਾ ਇਲਾਹੀ ਜੋਤ ਹੈ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਬਲਬ' (bulb) ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕਰੰਟ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬਲਬ 'ਜਗ' ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ 'ਜੀਉਂਦਾ' ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦ 'ਬਿਜਲੀ' ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਬਲਬ ਬੁਝ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ 'ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕਰੰਟ'—ਕਿਸੇ 'ਬਿਜਲੀ ਘਰ' (Power House) ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਨ ਦੀ 'ਜੀਵਨ-ਰੋਂ'—ਸਾਡੇ ਅੰਤ੍ਰਗਤ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। 'ਜੀਵ' ਨੂੰ ਇਹ 'ਕਰੰਟ' 'ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ' ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਹ 'ਇਲਾਹੀ ਕਰੰਟ', ਅਥਵਾ 'ਨਾਮ', ਯਾ 'ਸਬਦ-ਰੂਪ' 'ਜੀਵਨ ਰੋਂ', ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਹਰ ਜੁਜ਼, ਅਥਵਾ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ :-

ਅਥਾਹ
ਅਪਾਰ
ਨਿਰੰਤਰ
ਇਕਸਾਰ

ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਨ ਕਦੇ ਬਦਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵੱਧ-ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਦੁਤੀਆ ਦੁਹ ਕਰਿ ਜਾਨੇ ਅੰਗ ॥
ਮਾਇਆ ਬ੍ਰਹਮ ਰਮੇ ਸਭ ਸੰਗ ॥
ਨਾ ਓਹੁ ਬਢੇ ਨ ਘਟਤਾ ਜਾਇ ॥
ਅਕੁਲ ਨਿਰੰਜਨ ਏਕੇ ਭਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ—343)
ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਤੇਰੀ ਪਸਰਿ ਰਹੀ ॥
ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਨਰਹਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ—876)
ਸੁ ਸਬਦ ਕਉ ਨਿਰੰਤਰਿ ਵਾਸੁ ਅਲਖੇ
ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਸੋਈ ॥ (ਪੰਨਾ—944)

ਜਿਮੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੇ ਸਮੱਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ ॥

ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ ॥

ਨ ਹਾਨ ਹੈ ਨ ਬਾਨ ਹੈ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਜਾਨੀਐ ॥ (ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਪਾ: ੧੦)

ਇਹ 'ਜੀਵਨ ਰੋਂ', ਅਥਵਾ 'ਨਾਮ' ਯਾ 'ਸਬਦ' ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜ਼ੌਰੇ-ਜ਼ੌਰੇ ਵਿਚ 'ਸੂਤ' ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਜਾ ਕੇ ਸੂਤਿ ਪਰੋਈ ॥
ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਰਵਿਆ ਸੋਈ ॥ (ਪੰਨਾ—387)
ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਅਪਨੈ ਸੂਤਿ ਧਾਰੈ ॥
ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਤੁਮਹਿ ਬਸਾਰੈ ॥ (ਪੰਨਾ—276)
ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਸੂਤਿ ਤੁਮਾਰੈ ॥ (ਪੰਨਾ—740)
ਸਗਲ ਸਮਗ੍ਰੀ ਤੁਮਰੈ ਸੂਤਿ ਧਾਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ—268)
ਸਭ ਪਰੋਈ ਇਕਤੁ ਧਾਰੀ ॥ (ਪੰਨਾ—108)

ਪਰ, ਆਪਣੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ 'ਜੀਵ'—ਇਸ ਮੁਢਲੀ ਆਤਮਿਕ 'ਜੀਅ-ਦਾਨ' ਵਾਲੀ ਜੋਤਿ-ਸਰੂਪੀ 'ਜੀਵਨ ਰੋਂ' ਤੋਂ :-

ਅਨਜਾਣ
ਬੇਖਬਰ
ਅਗਿਆਨੀ
ਅਵੇਸਲਾ
ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਅਤੇ
ਭੁਲ

ਵਿਚ ਹੈ।

ਇਹ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ 'ਭੁਲ' ਹੀ ਸਾਡਾ ਵਡਾ ਮਾਨਸਿਕ—

ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵਾ ਹੈ।

ਪਹਿਲਾਂ ਦਸਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ 'ਜੀਅ-ਦਾਨ' ਦੋਣ ਵਾਲੀ 'ਜੀਵਨ ਰੋਂ', ਅਥਵਾ 'ਜੋਤ' ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ 'ਸਰੀਰ' ਦੇ 'ਕੁਦਰਤੀ-ਤਤ' ਭੀ ਆਪਣੇ 'ਪਿਤਰੀ-ਤਤ' ਵਿਚ ਜਾ ਸਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਧਾਡੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ 'ਮੌਤ' ਅਥਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੁਰੂ

ਕਰਕੇ ਵਿਚਾਰੀਏ, ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਕੋਈ 'ਸ਼ੈ' ਭੀ ਤਬਾਹ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਦੀ 'ਮੌਤ' ਨਹੀਂ ਹੋਈ ।

ਪਵਨੈ ਮਹਿ ਪਵਨੁ ਸਮਾਇਆ ॥ ਜੋਤੀ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਰਲਿ ਜਾਇਆ ॥
 ਮਾਟੀ ਮਾਟੀ ਹੋਈ ਏਕ ॥ ਰੋਵਨਹਾਰੇ ਕੀ ਕਵਨ ਟੇਕ ॥
 ਇਹੁ ਤਉ ਰਚਨੁ ਰਚਿਆ ਕਰਤਾਰਿ ॥ ਆਵਤ ਜਾਵਤ ਹੁਕਮਿ ਅਪਾਰਿ ॥
 ਨਹ ਕੋ ਮੂਆ ਨ ਮਰਣੈ ਜੋਗੁ ॥ ਨਹ ਬਿਨਸੈ ਅਬਿਨਾਸੀ ਹੋਗੁ ॥
 ਜੋ ਇਹੁ ਜਾਣਹੁ ਸੋ ਇਹੁ ਨਾਹਿ ॥ ਜਾਨਣਹਾਰੇ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰਿ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥
 ਨਾ ਕੋਈ ਮਰੈ ਨ ਆਵੈ ਜਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ—885)
 ਨਾ ਕਛੁ ਆਇਬੋ ਨਾ ਕਛੁ ਜਾਇਬੋ ਰਾਮ ਕੀ ਦੁਹਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ—695)

ਆਤਮਿਕ 'ਤਤ', ਆਪਣੀ 'ਕੇਂਦਰੀ ਜੋਤ' ਅਥਵਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਈ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ 'ਤਤ'— ਆਪਣੇ ਪਿਤਰੀ-ਤਤਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਏ ।

ਇਸ ਲਈ 'ਮੌਤ' ਨੂੰ 'ਹਉਆ' ਸਮਝ ਕੇ ਡਰਨਾ ਅਤੇ 'ਜੀਵ' ਦੇ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਨਿਜ ਤਤਾਂ ਵਿਚ ਜਾ 'ਸਮਾਉਣ' ਨੂੰ, 'ਤਬਾਹੀ' ਯਾ 'ਖਾਤਮਾ' ਸਮਝਣਾ ਹੀ ਸਾਡਾ ਵਡਾ ਮਾਨਸਿਕ—

ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ ।

ਨਹ ਕਿਛੁ ਜਨਮੈ ਨਹ ਕਿਛੁ ਮਰੈ ॥
 ਆਪਨ ਚਲਿਤੁ ਆਪ ਹੀ ਕਰੈ ॥ (ਪੰਨਾ—281)
 ਆਵਨ ਜਾਨੁ ਇਕੁ ਖੇਲੁ ਬਨਾਇਆ ॥
 ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਕੀਨੀ ਮਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ—294)

ਅਤੇ ਇਸ 'ਭਰਮ ਭੁਲੇਖੇ' ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਦੀ 'ਮੌਤ' ਉਤੇ ਰੋਣਾ, ਪਿਟਣਾ, ਰੋਗ ਕਰਨਾ, ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਣਾ, ਯਾ ਸਦਮੇ ਵਿਚ ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ, ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਖੰਡ ਤੋਂ 'ਬੇਮੁਖ' ਹੋਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੋ ਸਾਡਾ ਵਡਾ ਮਾਨਸਿਕ—

ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ ।

ਓਹੀ ਓਹੀ ਕਿਆ ਕਰਹੁ ਹੈ ਹੋਸੀ ਸੋਈ ॥
 ਤੁਮ ਰੋਵਹੁਗੇ ਓਸ ਨੋ ਤੁਮੁ ਕਉ ਕਉਣੁ ਜੋਈ ॥ (ਪੰਨਾ—418)
 ਅਗਲੀ ਕਿਛੁ ਖਬਰਿ ਨਾ ਪਾਈ ॥

But in reality, when we ponder carefully we discover that nothing has been destroyed or no one has died.

- 1 *The wind merges into the wind.
The light blends into the light.
The dust becomes one with the dust.
What support is there for the one who is lamenting?.....
The Creator Lord created this creation.
It comes and goes, subject to the Will of the Infinite Lord.
No one dies; no one is capable of dying.
The soul does not perish; it is imperishable.
That which is known, does not exist.
I am a sacrifice to the one who knows this.
Says Nanak, the Guru has dispelled my doubt.
No one dies; no one comes or goes.* 885
- 2 *Nothing comes, and nothing goes; I pray to the Lord for Mercy.* 695

The spiritual 'element' merges with its 'light centre' or in the primal being and nature's merge with their ancestral 'elements'.

That is why to be fearful of death by regarding it as some kind of a frightful thing and to regard the merger of the 'being's' elements into their original elements as destruction or 'annihilation' is indeed our great mental doubt-fallacy (or illusion).

- 3 *Nothing is born, and nothing dies.
He Himself stages His Own drama.* 281
- 4 *The One has created the drama of coming and going.
He made Maya subservient to His Will.* 294

And as a result of this doubt-fallacy to cry wail, extend condolences, become emotionally agitated or moan the bereavement, is like turning ones back to the play of the *hukam* or command (of the Lord Waheguru) and this is our great mental doubt-fallacy (or illusion)

- 5 *Why do you cry out and mourn for the dead? The Lord is, and shall always be.
You mourn for that person, but who will mourn for you?* 418
- 6 *No one knows what happens after death.*

ਰੋਵਨਹਾਰੁ ਭਿ ਉਠਿ ਸਿਧਾਈ ॥

ਭਰਮ ਮੋਹ ਕੇ ਬਾਂਧੇ ਬੰਧ ॥

ਸੁਪਨੁ ਭਇਆ ਭਖਲਾਏ ਅੰਧ ॥ (ਪੰਨਾ—885)

ਮਤ ਮੇ ਪਿਛੇ ਕੋਈ ਰੋਵਸੀ ਸੋ ਮੇ ਮੁਲਿ ਨ ਭਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-- 923)

ਹੈ ਹੇ ਕਰਿ ਕੈ ਓਹਿ ਕਰੋਨਿ ॥

ਗਲਾ ਪਿਟੈਨਿ ਸਿਰੁ ਖੋਹੋਨਿ ॥

ਨਾਓ ਲੈਨਿ ਅਰੁ ਕਰਨਿ ਸਮਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ—1410)

ਰਬੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਲਾਹੀ ਕੁਦਰਤ ਵਿਚ ਹਰ ਸ਼ੈ—

ਜੋ ਬਣੀ ਹੈ	—	ਸੋ ਢਹਿਣੀ ਹੈ,
ਜੋ ਉਪਜੀ ਹੈ	—	ਸੋ ਬਿਨਸਨੀ ਹੈ,
ਜੋ ਘੜੀ ਹੈ	—	ਸੋ ਭਜਣੀ ਹੈ,
ਜੋ ਆਈ ਹੈ	—	ਸੋ ਜਾਣੀ ਹੈ,
ਜੋ ਜੀਉਂਦੀ ਹੈ	—	ਸੋ ਮਰਨੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਲਈ ਜੇਹੜੀ ਗੱਲ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਅਵੱਸ਼ ਹੋਣੀ ਹੈ —
ਟਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਉਸ ਤੋਂ 'ਭੈ-ਭੀਤ' ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼
ਕਰਨੀ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਫ਼ਿਕਰ ਤੇ ਕਲਪਨਾ ਦੁਆਰਾ ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ, ਸਾਡੀ
ਮਾਨਸਿਕ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਵਡਾ—

'ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵਾ' ਹੀ ਹੈ ।

ਜੋ ਆਇਆ ਸੋ ਚਲਸੀ ਸਭੁ ਕੋਈ ਆਈ ਵਾਰੀਐ ॥ (ਪੰਨਾ—474)

ਏਥੇ ਧੰਧਾ ਕੂੜਾ ਚਾਰਿ ਦਿਹਾ ਆਗੇ ਸਰਪਰ ਜਾਣਾ ॥ (ਪੰਨਾ—579)

ਚਿੰਤਾ ਤਾ ਕੀ ਕੀਜੀਐ ਜੋ ਅਨਹੋਨੀ ਹੋਇ ॥

ਇਹੁ ਮਾਰਗੁ ਸੰਸਾਰ ਕੋ ਨਾਨਕ ਥਿਰੁ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ—1428)

ਉਪਰਲੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ੈ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ
ਜਾਂ ਮਰਦੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਤਤ' ਤਾਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਰਵਿ ਰਹੇ ਭਰਪੂਰ' ਹਨ ।

ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਦੇ ਬਦਲਣ ਨੂੰ ਅਸੀਂ 'ਮਰਨਾ' ਜਾਂ 'ਮੌਤ' ਸਮਝੀ
ਬੈਠੇ ਹਾਂ । ਇਹ ਭੀ ਸਾਡਾ ਵਡਾ ਮਾਨਸਿਕ—

*The one who is lamenting will also arise and depart.
Mortal beings are bound by the bonds of doubt and attachment. When life
becomes a dream, the blind man babbles and grieves in vain. 885*

- 1 *Let no one weep for me after I am gone. That would not please me at all. 923*
- 2 *They cry and weep and wail.
They slap their faces and pull their hair out.
But if they chant the Naam, the Name of the Lord, they shall be absorbed into it.
O Nanak, I am a sacrifice to them. 1410*

According to God's Law everything in divine nature which –

has been constructed	-	will be dismantled,
has been created	-	will be destroyed,
has been fashioned	-	will be broken
has come	-	will go,
is alive	-	will die.

For that reason anything that is going to happen by the order of the
Creator – cannot be avoided; to show fear in the face of it, to try and avoid it,
or worry or think about it is to suffer twice – and this is the big

doubt-fallacy

of our mental ignorance.

- 3 *Whoever has come, shall depart; all shall have their turn. 474*
- 4 *These false entanglements last for only a few days; then, one must surely move
on to the world hereafter. 579*
- 5 *People become anxious, when something unexpected happens.
This is the way of the world, O Nanak; nothing is stable or permanent. 1428*

It is clear from the above discussion that nothing in nature can be
destroyed because the 'elements' still exist as they are in the creation.

We are regarding the changing face of external things as the end of life or
death. This indeed is our huge mental—

ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ ।

ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਕ 'ਘਰ' ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੂਜੇ 'ਘਰ' ਵਿਚ ਜਾ ਵਸਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਬਦਲੀ ਤੋਂ ਭੈ-ਭੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਨਾ ਹੀ ਇਸ 'ਬਦਲੀ' ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਤਨਾ ਸੋਗ-ਸੰਤਾਪ, ਵਾ-ਵੇਲਾ ਅਤੇ ਰੋਣਾ-ਪਿਟਣਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਬਲਕਿ ਚਾਈ-ਚਾਈ 'ਨਵੇਂ ਘਰ' ਨੂੰ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਾਣਦੇ ਹਾਂ।

ਪਰ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦ 'ਜੀਵ'—ਕਿਸੇ ਨਵੀਂ 'ਦੇਹੀ' ਵਿਚ ਵਸਣ ਲਈ, ਪੁਰਾਣੀ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਕਹਿ ਕੇ :—

ਭੈ-ਭੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ
ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ
ਸੋਕ ਕਰਦੇ ਹਾਂ
ਮਾਤਮ ਕਤਦੇ ਹਾਂ
ਰੋਣਾ-ਪਿਟਣਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ
ਮਜ਼ਹਬੀ ਕਰਮ-ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ
ਭਾਈਚਾਰਕ ਰਸਮ-ਰਿਵਾਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ
ਬੇਅੰਤ ਖਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ
ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਦੁਭਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ
ਘਰ ਨੂੰ ਨਰਕ-ਮਈ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ
ਸੂਤਕ ਆਦਿ ਭਰਮ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਕਈ-ਕਈ ਹਫ਼ਤੇ ਅਥਵਾ ਕਈ-ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਮਾਤਮ-ਪੁਰਸ਼ੀ ਦਾ ਸੋਗ ਵਾਲਾ 'ਵਾਯੂ-ਮੰਡਲ' ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਕਿਤੇ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਈ ਸਧਾਰਨ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਚਨਚੇਤ ਕੋਈ ਹੋਰ 'ਮੌਤ' ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਉਹੀ ਦੁਖਦਾਈ 'ਸੋਗ-ਮਈ' ਚੱਕਰ ਚਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ !!

ਜਦ ਸਾਡੇ ਕਪੜੇ 'ਮੈਲੇ' ਯਾ 'ਫਟ' ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਹ ਕੇ ਸੁਟ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਕਪੜੇ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ।

ਜੇਕਰ ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ 'ਬਦਲਣ' ਨੂੰ ਅਸੀਂ 'ਸਾਧਾਰਣ' ਕ੍ਰਿਆ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸੋਗ ਯਾ ਮਾਤਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ 'ਜੀਵ' ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਦੇਹੀ 'ਛੱਡਣ' ਉਤੇ ਇਤਨਾ ਸੋਗ-ਸੰਤਾਪ ਕਰਨਾ, ਸਾਡੀ ਮਾਨਸਿਕ ਭੁਲ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਗੰਭੀਰ—

doubt-fallacy

When we leave one house and move to another house to stay we are never fearful of the move, nor are we grief stricken, nor do we lament and wail. In fact we decorate the 'new house' with great joy and express happiness.

But the most surprising thing is that when 'man' - has to leave his old 'body' and move into a new one we refer to it as death and:-

become fearful

become nervous

express sorrow

lament

cry and wail

carry out religious rites and rituals

carry out traditional customs and practices

spend a lot of money

make our life miserable

make our home hell-like

delve in the doubt fallacy of ill-luck.

In this way for many many weeks-months this 'grief stricken atmosphere' of condolence keeps prevailing. At the end of all this normalcy returns and if by chance another 'death' takes place, then the whole painful grief stricken cycle begins all over again.

When our clothes get 'soiled' or they 'tear', we take them off and discard them and put on new clothes.

When we look upon the 'changing' of clothes to be 'common place' activity and do not indulge in any grief or condolence, then indulging in 'sorrow and suffering' is our mental blunder and our serious—

'ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ' ਹੈ ।

ਇਸ 'ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖੇ' ਦਾ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਉੱਤੇ ਅਤਿਅੰਤ ਗੰਭੀਰ, ਡੂੰਘਾ ਅਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ 'ਵਿਧਵਾ' ਦਾ ਕਲੰਕ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਮੁੰਨ' ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਮਾਨਸਿਕ ਰੀਝਾਂ ਅਤੇ ਵਲਵਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦਈ ਪੁਣੇ ਨਾਲ ਕੁਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ 'ਨਰਕ-ਮਈ' ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਨਵੇਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ 'ਤਬਦੀਲੀ' ਨੂੰ, 'ਮੌਤ' ਦਾ 'ਹਊਆ' ਘੜ ਕੇ, ਜੀਵ ਉੱਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਅਕਹਿ ਅਤੇ ਅਸਹਿ ਜ਼ੁਲਮ ਢਾਢੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਇਹ ਮੌਤ ਦਾ ਆਪ੍ਰੰ ਘੜਿਆ ਹੋਇਆ 'ਹਊਆ' :—

ਧਰਮ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ
ਭਾਈਚਾਰਕ ਰਸਮ
ਕੌਮੀ ਰਿਵਾਜ
ਪਿੜ੍ਹੀ ਪਰੰਪਰਾ

ਦੀ 'ਆੜ' ਹੋਣਾ, ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਭੀ, ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ !!
ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ :—

ਨਵੀਨ ਵਿਦਿਆ
ਨਵੀਨ ਵਿਗਿਆਨ
ਨਵੀਨ ਸਭਿਅਤਾ
ਅਨੇਕਾਂ ਧਰਮਾਂ
ਅਨੇਕਾਂ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ
ਬੇਅੰਤ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ
ਧਾਰਮਿਕ ਗਿਆਨ
ਤੀਖਣ ਫਿਲੋਸਫੀਆਂ
ਧਾਰਮਿਕ ਕਰਮ-ਕ੍ਰਿਆ
ਅਨੇਕਾਂ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ

doubt fallacy (or Illusion).

This doubt-fallacy has an extremely serious, deep and painful effect on our life.

For example, if a woman's husband dies, for the rest of her life the stigma 'widow' remains with her. (Sometimes) they are shaved bald and their mental aspirations and emotions are mercilessly trampled upon making their life hellish (and unbearable).

By fashioning a fearful image of 'death' when referring to the natural change in which an old body is discarded and a new body is taken up, unspeakable and unbearable tyranny is forced upon man.

This self fashioned 'fearful image' of death that is supported and upheld by

religious code of conduct
cultural traditions
community customs
ancestral conventions

exists and is practiced even in the 20th century!

The strange thing is that in spite of our

new knowledge
new science
new society
numerous religions
numerous religious texts
enormous religious preaching
religious knowledge
cutting edge philosophies
religious rites and rituals
numerous social reform organisations

ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭੀ, ਅਸੀਂ :—

ਪੁਰਾਣੇ

ਫੌਕੇ

ਕੂੜੇ

ਵਹਿਸ਼ੀ

ਹਾਨੀਕਾਰਕ

ਨਿਰਦਈ

ਦੁਖਦਾਈ :—

ਖਿਆਲਾਂ

ਨਿਸਚਿਆਂ

ਵਹਿਮਾਂ

ਰਸਮਾਂ

ਰਿਵਾਜਾਂ

ਵਿਚ ਜਕੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਯਾ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ !!

ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ 'ਤਤ' ਸਵੈ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਮਾਇਕੀ 'ਵਡ-ਖੇਲ-ਤਮਾਸ਼ੇ' ਦੀ ਰਚਨਾ ਲਈ ਇਹ 'ਤਤ' ਬਣਾਏ ਹਨ—ਜੋ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਇਕੀ ਡਰਾਮੇ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ, ਰੂਪਾਂ, ਰੇਖਾਂ, ਭੇਖਾਂ, ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਨੀਅਤ ਕੀਤੇ ਡਰਾਮੇ ਦੀ ਖੇਲ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣ ਤੇ, ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ 'ਤਤ' ਵਿਚ ਜਾ ਸਮਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਕਰੇ ਬਿਸਥਾਰੁ ॥

ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਾ ਏਕੰਕਾਰੁ ॥.....

ਆਗਿਆ ਆਵੈ ਆਗਿਆ ਜਾਇ ॥

ਨਾਨਕ ਜਾ ਭਾਵੈ ਤਾ ਲਏ ਸਮਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ—294)

ਆਪਿ ਉਪਾਏ ਆਪਿ ਸਮਾਏ ਹੁਕਮੀ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਾ ॥ (ਪੰਨਾ—688)

ਸਾਚਾ ਸਚੁ ਸੋਈ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥

ਜਿਨਿ ਸਿਰਜੀ ਤਿਨ ਹੀ ਫੁਨਿ ਗੋਈ ॥ (ਪੰਨਾ—1020)

ਜਬ ਉਦਕਰਖ ਕਰਾ ਕਰਤਾਰਾ ॥

we are caught up in:-

old

hollow

false

uncivilized

destructive

heartless

painful:-

thoughts

tendencies

superstitions

customs

traditions

or knowingly we are not prepared to give them up.

These natural 'elements' are not self manifested or self powered. The Timeless Being made these elements for the creation of the materialistic 'huge play arena' - which by the divine *hukam* or command are used to operate the materialistic drama in numerous colours, forms, shapes, features and at the end of the period when the drama comes to an end, they will once again return to merge with their original 'elements'.

1 *As it pleases Him, He creates the expanse.
As it pleases Him, He becomes the One and Only again.....*

*By His Will we come, and by His Will we go.
O Nanak, when it pleases Him, then He absorbs us into Himself. 294*

2 *He Himself creates, and He Himself destroys; I accept the Command of the
Commander Lord. 688*

3 *The True Lord is True; there is no other at all.
He who created, shall in the end destroy. 1020*

4 *When the Creator, projected Himself,*

ਪ੍ਰਜਾ ਧਰਤ ਤਬ ਦੇਹ ਅਪਾਰਾ ॥
ਜਬ ਆਕਰਖ ਕਰਤ ਹੋ ਕਬਹੂੰ ॥
ਤੁਮ ਮੈ ਮਿਲਤ ਦੇਹ ਧਰ ਸਭਹੂੰ ॥

(ਚੋਪਈ ਪਾ: ੧੦)

ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ 'ਤਤ'—ਤ੍ਰੈਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਅੰਗ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਭੀ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਤਾਈ 'ਸੀਮਤ' ਹੈ, 'ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ' ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦੀ 'ਪਹੁੰਚ' ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਹ 'ਮੌਤ' ਦਾ 'ਭਰਮ', ਤ੍ਰੈਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ, ਸਾਡੀ ਬੁਧੀ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਹੈ।

ਕਹਤੁ ਨਾਨਕੁ ਮਾਰਿ ਜੀਵਾਲੇ ਸੋਇ ॥

ਐਸਾ ਬੂਝਹੁ ਭਰਮਿ ਨ ਭੂਲਹੁ ਕੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ—1128)

ਪਰ, ਰੂਹ ਦੇ ਉਦਾਲੇ 'ਹਉਮੈ-ਧਾਰੀ' ਗਿਲਾਫ - ਅਥਵਾ 'ਜੀਵ' ਦੇ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਦੀ ਰੰਗਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਨਿਬੇੜਨ ਲਈ—'ਜੀਵ' ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵ ਦਾ 'ਆਵਾ-ਗਵਨ' ਅਥਵਾ 'ਜੰਮਣ-ਮਰਣ', ਉਦੋਂ ਤਾਈਂ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਤਾਈਂ ਗੁਰਪਰਸਾਦਿ ਦੁਆਰਾ, ਅੰਤ-ਆਤਮੇ—'ਨਾਮ' ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ 'ਹਉਮੈ' ਦਾ 'ਅਭਾਵ' ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਇਸ ਲਈ ਸਰੀਰ ਦੇ 'ਨਾਸ' ਹੋਣ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਦੀ 'ਮੌਤ', ਅਤੇ 'ਜੀਵਨ' ਦਾ 'ਅੰਤ' ਸਮਝਣਾ ਹੀ, ਸਾਡਾ ਵਡਾ ਮਾਨਸਿਕ—

ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੇ 'ਜੀਵਨ' ਬਾਬਤ ਸਾਡਾ ਭੁਲੇਖਾ ਹੋਰ ਭੀ ਸੂਖਮ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਹੈ।

ਬਲਬ ਦੀ 'ਹਸਤੀ'—ਉਸ ਵਿਚ 'ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕਰੰਟ' ਉਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਜਦ ਇਉਂ ਕਰੋ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਕਰੰਟ ਹੀ 'ਬਲਬ' ਦਾ 'ਜੀਵਨ' ਹੈ। ਜੇ ਇਹ 'ਜੀਵਨ ਰੋ' ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਲਬ 'ਮੁਰਦਾ' ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਇਲਾਹੀ ਜੋਤ ਦਾ ਕਰੰਟ 'ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰ' ਹੈ। ਜਦ 'ਜੀਵ' ਵਿਚੋਂ ਇਹ 'ਸ਼ਬਦ' ਦੀ ਜੀਵਨ ਰੋਂ ਅਥਵਾ 'ਜੋਤ' ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 'ਪੰਜ ਤਤ ਦਾ ਪੁਤਲਾ' ਸਰੀਰ, 'ਮੁਰਦਾ' ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

*His creation is created in countless forms.
When He draws His creation unto Himself,
All things get absorbed in Him.*

Baynti Chau P10

These natural 'elements' are the part and parcel of the *triguni* (three phased) materialistic realm and their existence too is 'limited' to the materialistic world. They have no reach into the 'spiritual realm'.

This 'doubt-fallacy' of 'death' is the shadow of the ignorance of our intellect in the *triguni* (three phased) materialistic world.

*Says Nanak, He alone kills and revives.
Understand this well - do not be confused by doubt.*

1128

But around the soul a 'self-bestowed' covering – or according to the hue of the subconscious mind, to resolve the writ of the previous births, 'man' has to assume a new body. This 'coming and going' of man or 'birth and death' will continue until as such time as the illumination of 'Naam' does not take place, according the Grace of the Guru and the annihilation of 'egotism' does not occur.

Therefore to regard the 'destruction' of the body as the 'death' of the body, and the 'end' of 'life' is indeed our great mental –

doubt fallacy.

On the other hand, our fallacy about the 'life' of the spiritual realm is more subtle and grave.

The 'beingness' of a bulb – depends on the 'electric current'. Or put it this way, the electric current is indeed the 'life' of the 'bulb'. If this 'life-current' leaves then the bulb goes 'dead'.

In the same way in all the beings, the current of the divine light is 'omnipresent' or all-engulfing. When the life current of the 'Shabad' or 'Light', leaves the being, then the being, a 'puppet of five elements', dies.

L75-10

ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਇਲਾਹੀ 'ਜੀਵਨ ਰੋਂ' ਅਥਵਾ 'ਸ਼ਬਦ' ਯਾ 'ਨਾਮ' ਹੀ 'ਜੀਵਨ' ਹੈ।

ਇਸੇ 'ਸ਼ਬਦ' ਦੀ 'ਜੀਵਨ ਰੋਂ' ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਕਾਇਮ ਦਾਇਮ ਹੈ।

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤ ॥ ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ॥.....

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਆਗਾਸ ਪਾਤਾਲ ॥ ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲ ਆਕਾਰ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਪੁਰੀਆ ਸਭ ਭਵਨ ॥ (ਪੰਨਾ—284)

ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਮਹਿ ਜਾ ਕੀ ਜੋਤਿ ॥

ਧਾਰਿ ਰਹਿਓ ਸੁਆਮੀ ਓਤਿ ਪੋਤਿ ॥ (ਪੰਨਾ—294)

ਗੁਰ ਰੂਪ ਮੁਰਾਰੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਧਾਰੇ ਤਾ ਕਾ ਅੰਤ ਨ ਪਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ—1112)

ਪਰ ਅਸੀਂ 'ਹਉਮੈ' ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀ 'ਜੀਵਨ-ਰੂਪ' ਇਲਾਹੀ 'ਜੋਤ' ਅਥਵਾ 'ਸ਼ਬਦ' ਯਾ 'ਨਾਮ' ਨੂੰ 'ਭੁਲ' ਗਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਸਵੈ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਅਤੇ 'ਸਵੈ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ' ਸਮਝੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਭਲੇ-ਭਲੇਰੇ, ਅਫਲਾਤੂਨ ਬਣਕੇ ਆਫਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਬੜ੍ਹਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ।

ਇਹੋ ਸਾਡੀ : —

1. ਹਉਮੈ ਦੀ ਢੀਠਤਾਈ ਹੈ, ਅਤੇ

2. ਮੁਢਲਾ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ।

ਇਸੇ 'ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖੇ' ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ ਹੀ ਅਸੀਂ—

ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ

ਚਿਤਵਦੇ ਹਾਂ

ਕਲਪਦੇ ਹਾਂ

ਵਿਉਂਤਦੇ ਹਾਂ

ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

ਮੋਹ-ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਫਸਦੇ ਹਾਂ

ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦੇ ਹਾਂ

ਪੰਜਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

ਮਨੁੱਖਾਂ ਜਨਮ ਗਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ

ਜਮਾਂ ਦੇ ਵਸ ਪੈਂਦੇ ਹਾਂ

Therefore this divine 'life-current' or 'Shabad' or 'Naam' is 'LIFE'.

It is through this 'life current' of 'Shabad' that the whole creation is ever-existent.

1 The Naam is the Support of all creatures.

The Naam is the Support of the earth and solar systems.....

The Naam is the Support of the Akaashic ethers and the nether regions.

The Naam is the Support of all bodies.

The Naam is the Support of all worlds and realms. 284

2 In all light, is His Light.

The Lord and Master supports the weave of the fabric of the universe. 294

3 The Guru, the Embodiment of the Lord, is enshrined throughout the three worlds;

His limits cannot be found. 112

But we, under the ignorance of 'egotism', have forgotten our divine 'light' the 'life-current' or 'Shabad' or 'Naam' and regard ourselves as 'self-illuminated' and 'self powered', and thinking that we are omniscient we roar around feeling puffed (in self glory).

This indeed is our:-

1. stubbornness of egotism and

2. primary doubt-fallacy.

It is the ignorance of this 'doubt-fallacy' that we:-

think

recollect

imagine

plan

take action

get trapped in attachment and materialism

create arguments and debates

face the slavery of the five (passions)

waste away the human birth

become the victims of jam

(the couriers of death)

ਅਤੇ ਆਪਣੇ 'ਹਉਮੇ ਵੇੜੇ' ਕਰਮਾਂ ਦੇ 'ਨਤੀਜੇ' ਭੁਗਤਦੇ ਹਾਂ ।

ਹਮ ਕੀਆ ਹਮ ਕਰਹਗੇ ਹਮ ਮੁਰਖ ਗਾਵਾਰ ॥

ਕਰਣੇਵਾਲਾ ਵਿਸਰਿਆ ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਪਿਆਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ— 39)

ਹਉ ਹਉ ਕਰਤੇ ਕਰਮ ਰਤ ਤਾ ਕੇ ਭਾਰੁ ਅਫਾਰ ॥

ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਜਉ ਨਾਮ ਸਿਉ ਤਉ ਏਉ ਕਰਮ ਬਿਕਾਰ ॥ (ਪੰਨਾ— 252)

ਹਉਮੇ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਜਮਡੰਡੁ ਲਗੈ ਤਿਨ ਆਇ ॥ (ਪੰਨਾ— 65)

ਹਉਮੇ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਮਨਮੁਖਿ ਮਿਲੇ ਸਜਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ— 162)

ਬਹੁ ਕਰਮ ਕਰੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨਹੀ ਪਾਇਆ ॥

ਬਿਨ ਗੁਰ ਭਰਮਿ ਭੁਲੇ ਬਹੁ ਮਾਇਆ ॥

ਹਉਮੇ ਮਮਤਾ ਬਹੁ ਮੋਹੁ ਵਧਾਇਆ ॥

ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ— 1261)

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਛੇ ਦਸਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਜੀਵਨ' :-

'ਰਵਾਨਗੀ' ਹੈ,
'ਹਰਕਤ' ਹੈ ।

ਇਹ ਰਵਾਨਗੀ— 'ਸਬਦ' ਅਥਵਾ 'ਨਾਮ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਦੀ ਅਟੁਟ, ਅਮਿਤ, ਸਦੀਵੀ, ਅਭੁਲ, ਅਪਾਰ, ਗੁਝੀ 'ਚਾਲ' ਯਾ ਲਗਾਤਾਰ 'ਹਰਕਤ' ਹੈ—ਜੋ ਕਾਇਨਾਤ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ-ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ 'ਰਵਿ-ਰਹੀ-ਭਰਪੂਰ' ਹੈ ।

'ਸਬਦ' ਦੀ 'ਜੀਵਨ-ਰੋ' ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਨੂੰ ਹੀ 'ਜੀਵਨ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਦੇਵੀ ਜੀਵਨ ਆਦਿ ਤੋਂ ਹੀ 'ਰਵਿ-ਰਹਿਆ-ਭਰਪੂਰ' ਹੈ ਅਤੇ ਰਹੇਗਾ । ਇਸ ਵਿਚ ਕਦੇ 'ਟੋਟ' ਅਥਵਾ ਵਾਧ-ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ 'ਸਬਦ-ਰੂਪੀ' 'ਜੀਵਨ-ਰੋ' ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਆਪਣਾ 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਹੈ ।

ਪਰ ਸਾਡਾ 'ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਮਨ', ਮਾਇਕੀ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਆਤਮਿਕ 'ਜੀਵਨ-ਰੋ', ਅਥਵਾ 'ਸਬਦ' ਯਾ 'ਨਾਮ' ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ ਅਤੇ ਅਨਜਾਣ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 'ਜੀਵ', ਆਪਣੀ ਇਲਾਹੀ 'ਜੀਵਨ-ਰੋ' ਦੇ 'ਪੂਰਨ' ਦੇਵੀ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਅੰਜੇ ਅਟੁਟ, ਅਮਿਤ, ਲਗਾਤਾਰ, ਸਦੀਵੀ ਦੇਵੀ 'ਜੀਵਨ' ਨੂੰ— ਸਰੀਰਾਂ ਦੀ 'ਮੌਤ' ਨਾਲ 'ਜੋੜਨਾ' ਅਤੇ 'ਸੀਮਤ' ਰਖਣਾ, ਸਾਡੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਦੀਰਘ—

and face the consequences of our 'ego-ridden' actions or deeds.

1 "I have done this, and I will do that"-I am an idiotic fool for saying this!
I have forgotten the Doer of all; I am caught in the love of duality. 39

2 Acting in egotism, selfishness and conceit, the lovers of rituals carry the
unbearable load.
When there is no love for the Naam, then these rituals are corrupt. 252

3 Those who go around acting in egotism are struck down by the Messenger of
Death with his club. 65

4 The self-willed manmukhs do their deeds in ego; they receive their just rewards. 162

5 Performing all sorts of rituals, they do not find the True Guru.
Without the Guru, so many wander lost and confused in Maya.
Egotism, possessiveness and attachment rise up and increase within them.
In the love of duality, the self-willed manmukhs suffer in pain. 1261

As has been stated earlier, 'life':-

is 'flow',
(it) is 'motion' or vibration.

This flow – (which is) ceaseless, infinite, eternal, unerring (and) boundless, is the secret 'flow' or 'Shabad's' continuous vibration or 'Naam's Illumination' – which is ever manifest in each and every particle of the creation.

The flow of the *Shabad's* 'life-current' is called 'life'. This divine life has, from the very beginning, been totally permeating and pervading and will continue to do so. There can be no lack or fluctuation in the embodiment of the *Shabad's* 'life current' because it is the very own 'illumination' or manifestation of the Timeless Being.

But our own 'external-orientated mind', is absorbed in the doubt-fallacies of materialism, and it remains unaware and ignorant of its internal spiritual 'life-current'. In this way, 'man' remains divorced or detached from the 'perfect' divine virtues of its own divine 'life-current.'

To link and limit such ceaseless, infinite, continuous, eternal divine life to the 'death' of physical bodies is the serious

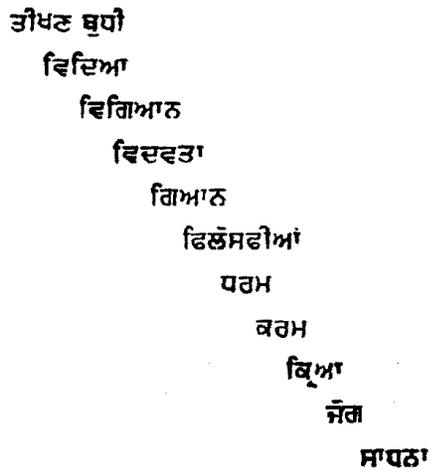
ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ ।

ਮਰਣ ਤੇ ਜਗਤ ਡਰੇ ਜੀਵਿਆ ਲੋੜੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥
ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਜੀਵਤੁ ਮਰੈ ਹੁਕਮੈ ਬੁਝੈ ਸੋਇ ॥
 ਨਾਨਕ ਐਸੀ ਮਰਨੀ ਜੋ ਮਰੈ ਤਾ ਸਦ ਜੀਵਣੁ ਹੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ—555)
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸੁ ਸੁਖੁ ਕਮਾਏ ॥ **ਮਰਣ ਜੀਵਣ ਕੀ ਸੋਝੀ ਪਾਏ ॥**
ਮਰਣੁ ਜੀਵਣੁ ਜੋ ਸਮ ਕਰਿ ਜਾਣੈ
ਸੋ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਇਦਾ ॥ (ਪੰਨਾ—1059)
 ਮਰੈ ਨਾਹੀ ਸਦ ਸਦ ਹੀ ਜੀਵੈ ॥ ਅਮਰੁ ਭਇਆ ਅਭਿਨਾਸੀ ਥੀਵੈ ॥
ਨਾ ਕੋ ਆਵੈ ਨਾ ਕੋ ਜਾਵੈ
ਗੁਰਿ ਦੂਰਿ ਕੀਆ ਭਰਮੀਜਾ ਹੋ ॥ (ਪੰਨਾ—1074)

84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਭੀ ਏਸੇ ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ—ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰਬ ਨੇ ਐਸੀ ਬੁਝੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਦਾ 'ਨਿਰਨਾ' ਕਰ ਸਕਣ ।

ਪਰ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਅਤਿਅੰਤ ਤੀਖਣ ਬੁਝੀ ਦਿਤੀ ਹੈ—ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵੀ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ, ਆਪਣੇ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਦਾ 'ਨਿਰਨਾ' ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਪਰ, ਸਾਡੀ :—

ਏ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੀਰਘ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਦਾ 'ਨਿਰਨਾ'

doubt-fallacy

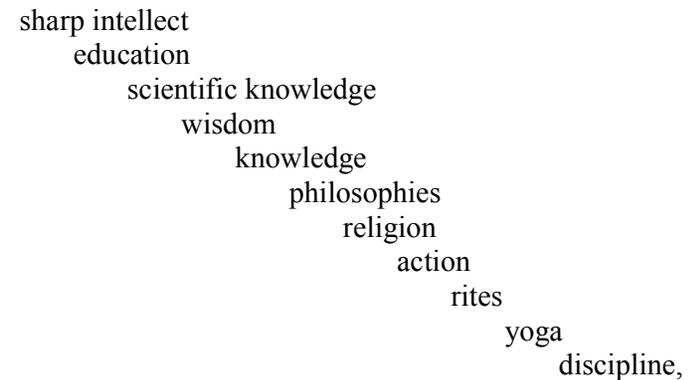
of our mental ignorance.

- 1 *The world is terrified of death; everyone longs to live. By Guru's Grace, one who dies while yet alive, understands the Lord's Will. O Nanak, one who dies such a death, lives forever.* 555
- 2 *One who becomes Gurmukh earns peace. He comes to understand death and birth. One who looks alike upon death and birth, is pleasing to my God.* 1059
- 3 *I shall not die; I shall live forever and ever. I have become immortal; I am eternal and imperishable. I do not come, and I do not go. The Guru has driven out my doubts.* 1074

The 8.4 million life forms operate in the midst of these doubt-fallacies, through no fault of their own. This is so because God has not given them any such intellect by which they can discern or detect their fallacies.

But the Timeless Being has given man an extremely sharp intellect – which can enable him to 'discern' his fallacies through the company of spiritually evolved souls and intuitional knowledge.

But despite our

we are unable to 'discern' our own serious doubt fallacies

ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ, ਅਤੇ ਇਸ 'ਮਾਨਸਿਕ ਭਰਮ' ਦੇ ਹਨੇਰ ਖਾਤੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਬਲਕਿ ਪੁਰਾਣੀ 'ਮਾਨਸਿਕ-ਰੋੜ' ਅਨੁਸਾਰ, ਆਪਣੇ 'ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਿਆਂ' ਦਾ ਨਿਤਾ-ਪ੍ਰਤਿ ਅਭਿਆਸ ਕਰਕੇ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰਉ ਮਾਇਆ ਕਉ ਬਚਿਤਿ ਧਰਉ
ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਰਤ ਸਦ ਹੀ ਵਿਹਾਵੈ ॥

ਕੋਈ ਐਸੇ ਰੇ ਭੋਟ ਸੰਤੁ ਮੇਰੀ ਲਾਹੈ ਸਗਲ ਚਿੰਤ
ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਮੇਰਾ ਰੰਗੁ ਲਾਵੈ ॥

ਪੜੇ ਰੇ ਸਗਲ ਬੇਦ ਨਹ ਚੁਕੈ ਮਨ ਭੇਦ
ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਨ ਧੀਰਹਿ ਮੇਰੇ ਘਰ ਕੇ ਪੰਚਾ ॥

ਕੋਈ ਐਸੇ ਰੇ ਭਗਤੁ ਜੁ ਮਾਇਆ ਤੇ ਰਹਤੁ
ਇਕੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਮੇਰੇ ਰਿਦ ਸਿੰਚਾ ॥

ਜੇਤੇ ਰੇ ਤੀਰਥ ਨਾਏ ਅਹੰਬੁਧਿ ਮੈਲੁ ਲਾਏ
ਘਰ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਇਕ ਤਿਲੁ ਨ ਮਾਨੈ ॥

ਕਦਿ ਪਾਵਉ ਸਾਧ ਸੰਗੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਦਾ ਆਨੰਦੁ
ਗਿਆਨ ਅੰਜਨਿ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਇਸਨਾਨੈ ॥ ...

ਕਰਮ ਧਰਮ ਜੁਗਤਾ ਨਿਮਖ ਨ ਹੇਤੁ ਕਰਤਾ
ਗਰਬਿ ਗਰਬਿ ਪੜੈ ਕਹੀ ਨ ਲੇਖੈ ॥

ਜਿਸ ਭੇਟੀਐ ਸਫਲ ਮੂਰਤਿ ਕਰੈ ਸਦਾ ਕੀਰਤਿ

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਕੋਊ ਨੇਤ੍ਰੁ ਪੇਖੈ ॥ (ਪੰਨਾ—687)

ਆਨ ਉਪਾਵ ਸਗਰ ਕੀਏ ਨਹਿ ਦੂਖਿ ਸਾਕਹਿ ਲਾਹਿ ॥

ਭਜੁ ਸਰਨਿ ਸਾਧੁ ਨਾਨਕਾ ਮਿਲੁ ਗੁਨ ਗੋਬਿੰਦਹਿ ਗਾਹਿ ॥ (ਪੰਨਾ—1272)

ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਲ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਨਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ 'ਜੀਵਨ-ਦ੍ਰਿਸ਼' ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ 'ਜੀਵਨ-ਤਜਰਬੇ' ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਐਨ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ 'ਸੁਰਤੀ' ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਹੋਕੇ ਸਿਮਰਨ ਦੁਆਰਾ, ਅਣਡਿਠੀ ਆਤਮਿਕ ਦੁਨੀਆਂ ਵਲ ਸਫਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਸੁਰਤੀ ਵਿਚ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ 'ਦ੍ਰਿਸ਼' ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਲੌਕਿਕ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ 'ਤਜਰਬੇ' ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

and the thought of coming out of the dark arena of these 'mental fallacies' has not dawned on us, instead - according to the old 'mental-flow' - by daily indulging in constant practice of 'doubt-fallacies' we are implanting them into ourselves even more firmly and experiencing pain.

1.1 *I have tried so many things to acquire the wealth of Maya, and to cherish it in my mind; I have passed my life constantly crying out, "Mine, mine!"*

1.2 *Is there any such Saint, who would meet with me, take away my anxiety, and lead me to enshrine love for my Lord and Master.*

1.3 *I have read all the Vedas, and yet the sense of separation in my mind still has not been removed; the five thieves of my house are not quieted, even for an instant.*

1.4 *Is there any devotee, who is unattached to Maya, who may irrigate my mind with the Ambrosial Naam, the Name of the One Lord?*

1.5 *In spite of the many places of pilgrimage for people to bathe in, their minds are still stained by their stubborn ego; the Lord Master is not pleased by this at all.*

1.6 *When will I find the Saadh Sangat, the Company of the Holy? There, I shall be always in the ecstasy of the Lord, Har, Har, and my mind shall take its cleansing bath in the healing ointment of spiritual wisdom.....*

1.7 *One who is attached to religious rituals, does not love the Lord, even for an instant; he is filled with pride, and he is of no account.*

1.8 *One who meets with the rewarding personality of the Guru, continually sings the Kirtan of the Lord's Praises. By Guru's Grace, such a rare one beholds the Lord with his eyes.* 687

2 *I tried everything else, but nothing could rid me of my sorrow. So hurry to the Sanctuary of the Holy, O Nanak; joining them, sing the Glorious Praises of the Lord of the Universe.* 1272

When we travel from one country to another country we see new things on the way and witness different types of life-styles and go through multi 'life-experiences.'

Exactly in the same way, when the seeker's consciousness goes inwards and travels towards the unseen divine world, it witnesses different types of vista where supernatural, mental and spiritual 'experiences' take place..

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ :—

ਅਜੀਬ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀਆਂ ਲਿਸ਼ਕਾਂ ਪੈਣੀਆਂ,
ਗੁਰੂਆਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਝਲਕਾਰਾ ਪੈਣਾ,
ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣੇ,
ਅਜੀਬ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਿਸਣੇ,
ਅਤਿਅੰਤ ਡਰਾਉਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇਖਣੇ,
ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੇ ਅਲੌਕਿਕ 'ਦ੍ਰਿਸ਼' ਦੇਖਣੇ,
ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀਆਂ
'ਵਾਕ-ਸਿਧੀ' ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ,
ਭੂਤ-ਭਵਿਖ ਦੀ ਸੋਝੀ ਆਉਣੀ,
'ਅੰਤਰਜਾਮਤਾ' ਆਉਣੀ,
ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ,
ਅਸਚਰਜ ਅਤੇ ਅਨੱਖੇ ਅਧਿਆਤਮਕ 'ਤਜਰਬੇ' ਹੋਣੇ,
ਗੁਪਤ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣੇ
'ਰੁਣ-ਬੁਣ' ਜਾਂ 'ਕੰਬਣੀ' ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨੀ
ਅਣਹੋਣੀਆਂ ਸ੍ਰੀਰਕ ਹਰਕਤਾਂ ਹੋਣੀਆਂ
ਗੁਪਤ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣਨੀਆਂ

'ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ' ਤੋਂ ਆਤਮਿਕ ਦੇਸ਼ ਤਾਂਈਂ ਸੁਰਤੀ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਬੜਾ ਲੰਬੇਰਾ।
ਬਿਖੜਾ ਤੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਤੌਰਾਂ ਅਥਵਾ
ਸਤਹ (planes) ਵਿਚ ਦੀ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲੰਮੇ ਅਤੇ ਅੱਖੇ 'ਸਫਰ' ਵਿਚ
ਅਨੇਕਾਂ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਕ ਜਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

ਜੇ ਕਰ ਉਪਰ ਦਸੇ ਖਿਨਭੰਗਰ ਮਾਨਸਿਕ 'ਲਿਸ਼ਕਾਂ' 'ਚਮਤਕਾਰੇ' 'ਦਰਸ਼ਨ' ਆਦਿ
ਸਚੀਆਂ ਜਾਂ ਅਸਲੀ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਮਨ, ਚਿਤ, ਬੁਧੀ ਅਤੇ
'ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਨ' ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਦੀਵੀ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ
ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮਗੜ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ, ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੇ 'ਨਾਮ-
ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਵਿਚ ਜਾਂ 'ਵਸਣਾ' ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਮਾਨਸਿਕ 'ਚਮਤਕਾਰਾਂ' ਅਤੇ 'ਦਰਸ਼ਨਾਂ' ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਰੋਸ਼ਾਨਾ
ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ

witnessing strange types of light flashes,
witnessing flashes of the presence of gurus and evolved souls,
being in the presence of Guru's shrines,
witnessing extraordinary visions,
seeing very frightening sights,
witness supernatural visions of the spiritual realm,
acquiring occult powers,
acquiring the occult power of the 'spoken word',
acquiring the ability to see into the past and the future,
acquiring the ability to read minds,
acquiring unfathomable powers,
having wondrous spiritual 'experiences',
ability to see invisible spirits,
experiencing 'celestial-melody' or 'shivers',
experiencing unnatural body movements,
hearing invisible voices.

The path from the 'materialistic realm' to the spiritual realm is very lengthy, dangerous and an intricate one where one has to travel through many mental and spiritual folds or planes. On this long and difficult 'path' having numerous experiences is quite natural or essential.

If the above mentioned temporary 'flashes', 'miracles', and 'happenings' etc. are true spiritual attainments, then some permanent spiritual change should have taken place within our 'whole life' - in our mind, consciousness and intellect and we should have come out of the fortress of materialism to reside in the divine realm's 'Illumination of Naam'.

But no change takes place in our daily life with these 'miracles' and 'glimpses' and we as ever before

L75-15

ਪੁਰਾਣੀ ਮਾਇਕੀ 'ਜੀਵਨ-ਰੋੜ' ਵਿਚ ਰੁੜੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਉਪਰਲੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਖੌਤੀ, ਖਿਨ-ਭੰਗਰ, ਮਾਨਸਿਕ 'ਚਮਤਕਾਰ', 'ਝਲਕਾਰੇ', 'ਦਰਸ਼ਨ' ਯਾ 'ਤਜਰਬੇ' ਸਾਡੇ ਮਨੋਕਲਪਤ ਅਥਵਾ ਸਵੈ-ਪ੍ਰੇਰਕ ਖਿਆਲਾਂ ਤੇ ਨਿਸਚਿਅਾਂ (auto suggestions)

ਯਾ

ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ 'ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ' ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਾਂ (reflections) ਨੂੰ ਅਸਲੀ 'ਆਤਮਿਕ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ' ਸਮਝਕੇ 'ਅਹਿਮੀਅਤ ਦੇਣੀ' ਤੇ

ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤਿਆਂ ਸਮਝਣਾ
ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣਾ
ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਘਮੰਡ ਕਰਨਾ
ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਨ ਭਲੇ-ਭਲੇਰੇ ਬਣਨਾ

ਇਕ ਸੱਬਲ 'ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ' ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਆਤਮਿਕ ਤਰੱਕੀ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਸੁਰਤ 'ਬੜਦੀ ਕਲਾ' ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੀ ਹੈ।

ਫਿਰ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਉਹ 'ਢਹਿੰਦੀਆਂ ਕਲਾਂ' ਵਲ ਰੁੜ੍ਹਨ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਐਸੇ 'ਭੁਲੜ' ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਨਦਰੀ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਮੋਹੁ ॥

ਕਿਉ ਮਿਲੀਐ ਪ੍ਰਭ ਅਥਿਨਾਸੀ ਤੋਹਿ ॥ (ਪੰਨਾ—801)

ਇਕਨਾ ਦਰਸਨ ਕੀ ਪਰਤੀਤਿ ਨ ਆਈਆ

ਸਬਦਿ ਨ ਕਰਹਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਵਿਛੁੜਿਆ ਕਾ ਕਿਆ ਵਿਛੁੜੈ

ਜਿਨਾ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਪਿਆਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ—587)

ਮਿਲਿਆ ਹੋਇ ਨ ਵੀਛੁੜੈ ਜੇ ਮਿਲਿਆ ਹੋਈ ॥ (ਪੰਨਾ—729)

ਮਿਲਿਆ ਕਦੇ ਨ ਵੀਛੁੜੈ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ—1247)

are being swept away in the old materialistic 'life-current' and no spiritual change ever takes place in our whole life.

It is clear from the above discussion that these so called, temporary, mental 'miracles', 'flashes', 'glimpses' or 'experiences' are the autosuggestions of our imagination

or

are only the 'reflections' of the influence of our past deeds.

To give importance to these mental reflections by regarding them as true 'spiritual-miracles' and

believing them to be spiritual attainments,
remaining contented with them,
to take pride in them,
to feel virtuous because of them,

is one very potent, powerful 'doubt-fallacy'.

In this way the spiritual progress of the seeker stops and his 'consciousness' remains in a static state.

After some time that person gets swept into a 'state of low spirits', and at the same time degradation comes into his spiritual life.

Gurbani has this to say about such 'misled' seekers:-

- 1 He is attached to what he sees.
How can I meet You, O Imperishable God? 801
- 2 Some do not believe in the Blessed Vision of the Guru's Darshan; they do not contemplate the Shabad.
The separated ones are in love with duality - what more separation can they suffer? 587
- 3 Once united with Him, they will not be separated again, if they are truly united. 729
- 4 United with the Lord, the mortal is never separated again; his light merges into the Light. 1247

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਟੁਟ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਸਿਮਰਨ ਅਥਵਾ 'ਸਬਦ' ਦੀ ਕਮਾਈ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ 'ਤਜਰਬੇ' ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਤਿਅੰਤ ਵਿਲੱਖਣ ਬਿਸਮਾਦੀ ਅਸਚਰਜ-ਮਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ :—

ਲੋਇਣ ਦੇਖਿ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾਦੀ ਚਿਤ ਅਦਿਸਟਿ ਲਗਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ—910)

ਹਰਿ ਕਾ ਮੰਦਰੁ ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਲਾਲੁ ॥

ਗੁਰਿ ਖੋਲਿਆ ਪੜਦਾ ਦੇਖਿ ਭਈ ਨਿਹਾਲ ॥ (ਪੰਨਾ—801)

ਦੇਖਿ ਚਰਿਤੁ ਭਈ ਹਉ ਬਿਸਮਨਿ

ਗੁਰਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਪੁਰਖੁ ਮਿਲਾਈ ॥

ਪ੍ਰਭ ਰੰਗ ਦਇਆਲ ਮੋਹਿ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਪਾਇਆ

ਜਨ ਨਾਨਕ ਤਪਤਿ ਬੁਝਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ—1207)

ਦੇਖਿ ਰੂਪ ਅਤਿ ਅਨੂਪ ਮੋਹ ਮਹਾ ਮਗ ਭਈ

ਕਿੰਕਰੀ ਸਬਦ ਝਨਤਕਾਰ ਖੇਲੁ ਪਾਹਿ ਜੀਉ ॥ (ਪੰਨਾ—1402)

ਦੇਖਿਓ ਅਚਰਜ ਮਹਾ ਮੰਗਲ ਰੂਪ

ਕਿਛੁ ਆਨ ਨਹੀ ਦਿਸਟਾਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ—978)

ਦਰਸਨ ਦੇਖਿ ਸੀਤਲ ਮਨ ਭਏ ॥

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ ਗਏ ॥ (ਪੰਨਾ—201)

ਮਾਈ ਰੀ ਪੇਖਿ ਰਹੀ ਬਿਸਮਾਦ ॥

ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਮੋਹਿਓ

ਅਚਰਜ ਤਾਕੇ ਸੁਾਦ ॥ (ਪੰਨਾ—1226)

ਦਰਸਨ ਦੇਖਤ ਹੀ ਸੁਧ ਕੀ ਨ ਸੁਧਿ ਰਹੀ

ਬੁਧਿ ਕੀ ਨ ਬੁਧਿ ਰਹੀ ਮਤਿ ਮੈ ਨ ਮਤਿ ਹੈ ॥

ਸੁਰਤਿ ਮੈ ਨ ਸੁਰਤਿ ਐ ਧਿਆਨ ਮੈ ਨ ਧਿਆਨ ਰਹਿਓ

ਗਿਆਨ ਮੈ ਨ ਗਿਆਨ ਰਹਿਓ ਗਤਿ ਮੈ ਨ ਗਤਿ ਹੈ ॥

ਧੀਰਜ ਕੋ ਧੀਰਜੁ ਗਰਬ ਕੋ ਗਰਬੁ ਗਇਓ

ਰਤਿ ਮੈ ਰਤਿ ਰਹੀ ਪਤਿ ਰਤਿ ਪਤਿ ਹੈ ॥

ਅਦਭੁਤ ਪਰਮਦਭੁਤ ਬਿਸਮੈ ਬਿਸਮ

ਅਸਚਰਜੈ ਅਸਚਰਜ ਅਤਿ ਅਤਿ ਹੈ ॥ (ਕ: ਭਾ: ਗੁ:—9)

The internal 'experiences' that take place through continuous, internalised simran (contemplation) or the practice of the 'shabad' while being in the sadh sangat, the company of the holy, are extremely unique, blissful and wondrous. Gurbani has this to say about them:-

1 Let your eyes gaze upon the Wondrous Lord; let your consciousness be attached to the Unseen Lord. 910

2 That jewel is within the body, the Temple of the Lord. The Guru has torn away the veil of illusion, and beholding the jewel, I am delighted. 801

3 I am wonder-struck, gazing upon the wondrous play of God. The Guru, the True Guru, has led me to meet the Primal Lord. I have found God, my Merciful Loving Lord, within the home of my own heart. O Nanak, the fire within me has been quenched. 1207

4 Gazing upon Your supremely beautiful form, and hearing the musical sounds of Your silver bells tinkling, she was intoxicated with delight. 1402

5 I have seen the Wondrous Lord, the embodiment of supreme bliss, and now, I see nothing else at all. 978

6 Beholding the Blessed Vision of His Darshan, my mind has become cool and tranquil, and the sinful mistakes of countless incarnations have been washed away. 202

7 O mother, I am wonder-struck, gazing upon the Lord. My mind is enticed by the unstruck celestial melody; its flavor is amazing! 1226

8 On getting a glimpse of the Guru, the awareness vanished from the awareness, the discriminating faculty lost its discriminating power, the intellect lost its intellect.

The consciousness lost its consciousness, the power of attention lost its attention, the wisdom lost its wisdom, the discerning faculty lost its discerning power.

Steadfastness lost its steadfastness, egotism lost its ego, the love of materialism lost its love; what has welled up is love, love of God and Guru.

The astonishing glimpse of the True Guru, is astonishingly wondrous; it is more wondrous than wondrous itself; there is no limit to this astonishment. KSBG -9

ਜਨਮ-ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਸਾਡੀ ਸੁਰਤੀ-ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਅਥਵਾ ਗੁਰੂਆਂ, ਅਵਤਾਰਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਤਮਿਕ ਕੋਤਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਮਾਇਕੀ 'ਅਖਾਂ' ਨਾਲ ਹੀ ਦੇਖਣ ਦੀ 'ਜਾਚਨਾ' ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ 'ਸਰੂਪ'—ਅਦਿਸ਼ਟ, ਅਗੋਚਰ, ਆਤਮ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ 'ਤਤ-ਸਰੂਪ' ਹੈ। ਅਤੇ ਉਸਦੇ 'ਦਰਸ਼ਨ' ਭੀ 'ਤਤ ਸਰੂਪੀ' 'ਸਬਦ' ਅਥਵਾ 'ਨਾਮ' ਦੁਆਰਾ ਹੀ 'ਅਨੁਕਵ' ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਤਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ "ਡਿਠੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜਿਚਰੁ ਸਬਦਿ ਨ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰ" ਅਤੇ "ਅਦਿਸ਼ਟ ਅਗੋਚਰੁ ਪਕੜਿਆ ਗਰ ਸਬਦੀ" ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਉਪਰਲੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਮੁਖੀ 'ਸਬਦ' ਦੀ 'ਵਿਚਾਰ', 'ਕਮਾਈ' ਅਥਵਾ 'ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ' ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਥਵਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਚੇ 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਈ'—'ਤਤ-ਸਰੂਪ' ਦੇ 'ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਆਸ ਰਖਣੀ, ਸਾਡਾ ਦੀਰਘ ਮਾਨਸਿਕ 'ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ' ਹੈ।

ਅਸੀਂ 'ਦਰਸ਼ਨ' ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ— ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ—'ਅੱਖਰ' ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਅਤੇ ਰਹਿਸਮਈ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਲੁਕੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਦ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ 'ਦਰਸ਼ਨ' ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਸਰੀਰਕ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਤੇ ਪਹਿਚਾਨਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਜਿਸ ਦੇ ਅਸੀਂ 'ਦਰਸ਼ਨ' ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਨਿਰਾਪੁਰਾ ਬਾਹਰਲਾ ਦੀਸਨਹਾਰ 'ਸਰੀਰ' ਹੀ ਨਹੀਂ— ਬਲਕਿ ਉਸਦੇ ਸਰੀਰਕ ਸਰੂਪ ਦੇ ਪਿਛੇ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ, ਚਿਤ, ਬੁਧੀ, ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ, 'ਆਤਮਾ' ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸੂਖਮ ਰਹਿਸਮਈ 'ਭਾਵਨਾਵਾਂ' ਭੀ ਫੁਪੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਫੁਲ' ਦੇ ਦੂਰ ਤੋਂ ਅਸਥੂਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਅੰਤੀਵ ਗੁਣ—ਸੁਹੱਪਣ, ਕੋਮਲਤਾ, ਖੁਸ਼ਬੋ, ਆਦਿ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹੀਦਾ ਹੈ। 'ਫੁਲ' ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਲਾਭ ਲੈਣ ਲਈ ਫੁਲ ਨੂੰ 'ਪਰਸਨਾ' ਪਵੇਗਾ। ਫੁਲ ਦੇ 'ਸੰਪੂਰਨ ਦਰਸ਼ਨ' ਤਦ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਪਰਸੀਏ' ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਗੁਣਾਂ ਅਥਵਾ ਉਸਦੀ 'ਸੁੰਦਰਤਾ', 'ਕੋਮਲਤਾ' ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਬੂ' ਦਾ 'ਲਾਹ' ਲਈਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ 'ਫੁਲ' ਦੇ ਰਹਿਸਮਈ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ 'ਸਰਸੇ' ਹੋ ਕੇ 'ਅਨੰਦ' ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

As the contemplation of our consciousness has been externally orientated over numerous births, we are trying to see the spiritual miracles of the Timeless Being or Gurus and Avatars with our materialistic 'eyes'.

But according to Gurbani the 'form' of the Timeless Being—(being) invisible and indiscernible, is the 'essence-form' of divine-illumination and a glimpse of Him can only be experienced through the 'essence-form' Shabad' or 'Naam'. That is why the counsel '*One is not liberated by merely seeing Him, unless one contemplates the Word of His Shabad*', and '*I have grasped the Unseen and Unfathomable Lord, through the Word of the Guru's Shabad*', is ingrained in Gurbani.

It is clear from the above discussion that without the innate 'contemplation' of the Shabad, its practice or 'Naam Simran', nurturing the hope of getting a glimpse of the 'essence-form', illumination filled Timeless Being or Satguru is our serious mental '**doubt-fallacy**'.

We take '*darshan*' (or glimpse) to mean the action of seeing with the eyes – but in reality concealed behind the word '*darshan*', are deep, mysterious feelings or thoughts.

When we 'glance' or look at someone we only look at the external form and recognise the person. But the one that we want to 'meet' (and communicate with), it is not only the external visible 'body' – but what is behind that physical form, that mind, consciousness, intellect, subconscious-ness. 'soul' and their subtle hidden 'feelings' or thoughts.

For example when we cursorily look at a flower from a distance, we remain bereft of its innate virtues – beauty, tenderness, fragrance, etc. To benefit from these virtues of the flower we have to 'touch' it. The full 'insight' into the flower can only take place when we move close to it and 'touch' it and benefit from its virtues or its 'beauty', 'softness', and its 'fragrance'. In this way by becoming 'pleased' with the invisible virtues of the flower, we experience blissfulness.

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਇਉਂ ਪ੍ਰੋਤਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ :—

ਦਰਸਨ ਪਰਸਨ ਸਰਸਨ ਹਰਸਨ ॥

ਰੰਗਿ ਰੰਗੀ ਕਰਤਾਰੀ ਰੇ ॥ (ਪੰਨਾ—404)

ਏਕਾ ਖੋਜੇ ਏਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥ ਦਰਸਨ ਪਰਸਨ ਹੀਤ ਚੀਤਿ ॥

ਹਰਿ ਰੰਗ ਰੰਗਾ ਸਹਜਿ ਮਾਣੁ ॥

ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੁਰਬਾਣੁ ॥ (ਪੰਨਾ—1180)

ਇਸ ਲਈ ਨਿਰੋ-ਪੁਰੇ ਮਨੋਕਲਪਤ ਅਥਵਾ ਸਰੀਰਕ ਦਰਸਨਾਂ ਨਾਲ 'ਸੰਪੂਰਨ ਦਰਸਨਾਂ' ਦਾ 'ਲਾਭ' ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਥੂਲ ਸਪਰਸ਼, ਅਥਵਾ ਸਰੀਰਕ ਮੇਲ ਨਾਲ 'ਅੰਤੀਵ ਸੰਪੂਰਨ ਮੇਲ' ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਡਿਠੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜਿਚਰੁ ਸਥਦਿ ਨ ਕਰੇ ਵੀਚਾਰੁ' ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਐਸਾ 'ਦਰਸਨ'—'ਸਰੀਰਕ ਦਰਸਨਾਂ' ਤਾਈਂ ਮਹਿਦੂਦ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ—

ਮਾਨਸਿਕ 'ਮੇਲ'

ਅਧਿਆਤਮਿਕ 'ਮੇਲ'

ਗੁਣਾਂ ਦੀ 'ਸਾਂਝ'

ਰਹਿਸਮਈ 'ਲੇਵਾ-ਦੇਵੀ'

'ਪ੍ਰਿਮ ਪਿਆਲੇ' ਪੀਣੇ ਤੇ ਪਿਲਾਉਣੇ

ਅੰਤਰ-ਆਤਮੇ 'ਅਨੰਦ'

ਆਤਮ ਰਸ ਵਿਚ 'ਖੀਵੇ' ਹੋਣਾ,

'ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ', ਵਿਚ 'ਮੋਹੇ' ਜਾਣਾ

'ਅਸਚਰਜ ਸੁਆਦ' ਦੀ ਮਸਤੀ

'ਪ੍ਰੇਮ-ਸੁਪਨਾ' ਵਿਚ ਤਾਰੀਆਂ ਲਾਉਣਾ ਹੈ।

ਮਿਲਿਐ ਮਿਲਿਆ ਨਾ ਮਿਲੈ ਮਿਲੈ ਮਿਲਿਆ ਜੇ ਹੋਇ ॥

ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਜੋ ਮਿਲੈ ਮਿਲਿਆ ਕਹੀਐ ਸੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ—791)

ਸਬਦ ਮਿਲਾਵਾ ਹੋਤ ਹੈ ਦੇਹ ਮਿਲਾਵਾ ਨਾਹਿ ॥ (ਸੰਤ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ)

ਇਸ ਲਈ ਨਿਰੋ-ਪੁਰੇ ਬਾਹਰਲੇ 'ਦਰਸਨ' ਜਾਂ 'ਮੇਲ' ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਅਤੇ

'ਸਫਲ ਦਰਸਨ' ਸਮਝਣਾ ਭੀ ਸਾਡਾ ਚੀਰਘ ਮਾਨਸਿਕ—

ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ।

Support for this view appears in Gurbani as follows:-

1 *Beholding it, and touching it, I am sweetened and delighted. It is imbued with the Creator's Love.* 404

2 *He seeks the One Lord, and loves the One Lord. He loves to gaze upon the Blessed Vision of the Lord's Darshan. He intuitively enjoys the Love of the Lord. Slave Nanak is a sacrifice to that humble being.* 1180

For this reason, through purely imaginative or physical gazing, we cannot experience the 'full insightful' benefit and neither can the gross touch or the physical meeting ensure 'complete innate encounter'. That is why we find ingrained in Gurbani the sermon, 'One is not liberated by merely seeing Him, unless one contemplates the Word of His Shabad'.

Such 'darshan' or encounter is not limited to the physical 'darshan' but beyond it —

mental 'encounter'

spiritual 'encounter'

the 'sharing' of the virtues

invisible 'giving and receiving'

drinking and making others to drink from the 'goblet of love'

'blissfulness' in the innate self

getting 'intoxicated' in divine bliss

getting 'consumed' in the 'unstruck melody'

the intoxication of a 'wondrous taste'

diving into the 'love of the self within'.

3 *By uniting, the united one is not united; he unites, only if he is united. But if he unites deep within his soul, then he is said to be united.* 791

4 *It is the encounter with the shabad takes place not the physical encounter. (from sant bani)*

That is why to regard the external 'encounter' or 'meeting' as 'successful encounter' is our serious mental

doubt-fallacy.

L75-19

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ 'ਆਤਮ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਅਥਵਾ 'ਜੋਤ-ਸਰੂਪੀ' ਹੈ— ਜੋ ਸਿਰਫ ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ, ਅੰਤ੍ਰ-ਆਤਮੇ 'ਸਬਦ' ਯਾ 'ਨਾਮ' ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਲਿਤ ਹੋਣ ਤੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅੰਤ੍ਰ-ਆਤਮੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਰੂਪ 'ਦਰਸ਼ਨ' :—

ਦੇਹਧਾਰੀ ਨਹੀਂ

ਇਕ ਦੇਸੀ ਨਹੀਂ

'ਇਕ ਜਾਤੀ' ਨਹੀਂ

'ਇਕ ਰੰਗੀ' ਨਹੀਂ

'ਇਕ ਨਾਮੀ' ਨਹੀਂ

'ਤਸਵੀਰ' ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ

'ਬੁਤ' ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ

'ਸੁੰਡ' ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ

'ਦਹਿ-ਸਿਰਾ' ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ

'ਚਾਰ ਥਾਹ' ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ !!

ਹਾਂ ਜੀ ! 'ਜੋਤ-ਸਰੂਪੀ' ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ :—

ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗੇ

ਹਾਥ ਪੈ ਨੇਰੇ

ਅੰਗ ਸੰਗ ਮੋਲਾ

ਅੰਗ ਅੰਗ ਸੁਖਦਾਈ

'ਨਾਲ ਹੋਵੇਦਾ'

'ਲਹਿ ਨ ਸਕੰਦਾ'

'ਛੋਡਿ ਨ ਜਾਈ'

ਲਾਡ-ਲਡਾਉਂਦਾ

ਖੇਲ-ਖਿਲਾਉਂਦਾ

'ਪ੍ਰਤਿ-ਪਾਲੇ'

'ਨਿਤ ਸਾਰ ਸਮਾਲੇ' ਹੈ ।

ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ :—

'ਭਰਮ ਗੜ੍ਹ ਤੋੜਿਆ'

'ਹਰਿ ਸਿਉ ਜੋੜਿਆ'

20

The encounter with the Satguru is 'divine-illumination' or is the 'embodiment of light' – which can only take place in the innate- self through intuition, when the Shabad or Naam blazes forth.

The 'encounter' with Satguru's embodiment of light:-

is not a bodily physical one

is not restricted to one region

is not from 'one caste'

is not of 'one colour or hue'

is not with 'one name'

is not 'picture like'

is not like an 'idol'

is not one with a 'trunk'

is not one with ten heads

is not one with four arms!!

O yes! the 'embodiment of light' encounter :-

is forever omnipresent

is nearer than the hand

is ever present God

is ever present source of peace

is 'ever at hand'

'can never be found'

'does not abandon'

fondles and cuddles

frolics and plays

nurtures

always looks after

and cares

The encounter with the illumination of such a Satguru has:-

destroyed the fortress of doubt

'connected one with God'

L75-20

‘ਮੰਹ ਅੰਧੋਰ ਚੁਕਾਇਆ’
 ‘ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ਬਖਸਿਆ’
 ‘ਮਹਾ ਅਗਨਿ ਤੇ ਰਾਖਿਆ’
 ‘ਵੈਰੀ ਮਿਤ੍ਰ ਸਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਦਿਖਾਈ’
 ‘ਸੂਕੇ ਹਰੇ ਕੀਏ ਖਿਨ ਮਾਹਿ’
 ‘ਮਾਣਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਕੀਏ’
 ‘ਵਿਚਹੁ ਮਾਰਿ ਕਵੀਆਂ ਬੁਰਿਆਈਆਂ’
 ‘ਅਬਿਚਲ ਰਾਜ ਬੈਠਾਇਆ’ ਹੈ ।

ਐਸੇ ‘ਦਰਸ਼ਨ’ ਤਾਂ ‘ਸਾਧ-ਸੰਗਤ’ ਰੂਪੀ ‘ਸਚ ਖੰਡ’ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ।
 ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਸਚਖੰਡ ਵਿਚਿ

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਵਸੇ ਨਿਰੰਕਾਰਾ ॥ (ਵਾ: ਭ: ਗੁ: 6/4)

ਪਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਭਰਮ-ਮਈ ਸੀਮਤ ਬੁਧੀ ਦੇ ਮਨੋਕਲਪਤ ਖਿਆਲਾਂ ਨਾਲ—ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਅਪਰ-ਅਪਾਰ ‘ਹਸਤੀ’ ਨੂੰ ‘ਸੀਮਤ’ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖਣ ਦੀ ਜਾਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਬਜਾਇ, ਛੁਟਿਆਈ ਅਤੇ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਹਉਮੈ-ਵੇੜੇ ‘ਮਨ’ ਦੀ ਘੋਰ ਅਗਿਆਨਤਾ, ਅਤੇ ਮਨਮੁਖਤਾਈ ਹੈ ।

ਇਸ ਲਈ ਮੁਸੱਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ‘ਮਨੋਕਲਪਤ’ ਤਸਵੀਰਾਂ, ਅਥਵਾ ਆਪ੍ਰਿ-ਘੜੇ ‘ਬੁਤਾਂ’ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ—ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਜਾਚਨਾ ਕਰਨੀ ਸਾਡੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦਾ ਦੀਰਘ—

ਭਰਮ-ਭੁਲੇਖਾ ਹੀ ਹੈ ।

(ਚਲਦਾ...)

‘gets rid of attachment and ignorance’
 ‘blesses with the treasure of worship’
 ‘protects from great fires’
 ‘breaks down barriers between friends and foes’
 ‘rejuvenates the withering in a moment’
 ‘makes angels of men’
 ‘trashes out evil from within’
 ‘install an everlasting reign’.

Such an encounter can only take place in the ‘sadh-sangat’, form of the ‘Realm of Truth’.

1 *Sadh-sangat, the company of the holy, is the Realm of Truth, in which the formless Creator resides.* VBG 6/4

But we, have the urge to see the ‘being ness’ of the boundless Satguru, in a limited form, with our doubt-filled restricted intellect of imagined thoughts.

In this way, instead of eulogising or praising the Satguru, we are being disrespectful by belittling them. This is nothing but the deep ignorance and self-orientated-ness of our ego-ridden mind.

That is why having glimpses of the Satgurus on the basis of pictures produced by artists’ imagination or self-fashioned ‘idols’ is a serious

doubt-fallacy

of our mental ignorance.

(continued/.....lekh 76)

